

3. Бабій І. В. Теорія і практика арт-терапії: навчально-методичний комплекс. Умань, Алмі. 2014. 75 с.
4. Литвиненко В. А. основи арт-терапії: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. 2-ге видання, перероблене і доповнене. Суми: ФОП Цьома С.П., 2016. 136 с.
5. Артпедагогика и арттерапия в специальном образовании: Учебник для вузов / Е. А. Медведева, И. Ю. Левченко, Л. Н. Комиссаров, Т. А. Добровольская. Москва: Академия, 2001. 248 с.
6. Таран І. В. Фізична реабілітація дітей 3-5 років з церебральним паралічем спастичної форми // Актуальные проблемы физического воспитания и спорта, здорового образа жизни и профессионально-прикладной физической подготовки : электрон. науч.-практ. конф. Одесса, 2013. С. 183–186.

Стаття надійшла до редакції 14.11.2018 р.

**Lytvynenko V. A.
Fedenko V.M.**

**Литвиненко В. А.
Феденко В.М.**

APPLICATION OF SANDY THERAPY IN REHABILITATION OF CHILDREN WITH MENTAL RETARDATION

In the article the problem of improvement of correction-rehabilitation work is analysed with children with mental retardation. In the presented article the features of application of sandy therapy are given in the rehabilitation of children with mental retardation.

Key words: *rehabilitation, sandy therapy, children with mental retardation.*

ЗАСТОСУВАННЯ ПІСОЧНОЇ ТЕРАПІЇ В РЕАБІЛІТАЦІЇ ДІТЕЙ З РОЗУМОВОЮ ВІДСТАЛІСТЮ

У статті проаналізовано проблему удосконалення корекційно-реабілітаційної роботи з дітьми з розумовою відсталістю. У представленій статті подано особливості застосування пісочної терапії в реабілітації дітей з розумовою відсталістю.

Ключові слова: *реабілітація, пісочна терапія, діти з розумовою відсталістю.*

Постановка проблеми. Останнім часом однією з нагальних проблем у нашій державі є невпинне зростання кількості дітей з обмеженими можливостями, в тому числі й з вадами психічного розвитку. Відтак, у структурі контингенту дітей, що страждають на розлади психіки і поведінки, одне з провідних місць посідають різні ступені розумової відсталості. У дітей з розумовими вадами на фоні тотального психічного недорозвинення спостерігається порушення пізнавальної, інтелектуальної діяльності, мислення, сприйняття, мовлення, загальної та дрібної моторики, емоційно-вольової сфери тощо [9].

Вкрай важливим в системі реабілітаційної роботи з дітьми з розумовою відсталістю є створення комплексного впливу на всі системи організму, а також забезпечення необхідних умов його ефективної реалізації. Враховуючи складність та

різноманітність порушень функцій у таких дітей, реабілітаційні та педагогічні заходи повинні застосовуватись в комплексі, доповнювати один одного і позитивно впливати як на психіку хворої дитини, так і на її фізичний розвиток [3].

Відтак, враховуючи те, що існує потреба у пошуку нових форм комплексного реабілітаційного втручання; то проблема застосування пісочної терапії як різновиду терапії образотворчим мистецтвом є особливо актуальною на сучасному етапі розвитку корекційної освіти та реабілітації.

Актуальність дослідження обумовлена необхідністю пошуку інноваційних сучасних методів, форм, прийомів і засобів у роботі з дітьми розумовою відсталістю, зважаючи на унікальність їхнього психічного розвитку; вивчення особливостей щодо застосування пісочної терапії в корекційно-реабілітаційній роботі з дітьми з розумовою відсталістю.

Мета статті теоретично обґрунтувати необхідність застосування пісочної терапії в процесі реабілітації дітей з розумовою відсталістю, проаналізувати особливості її використання з корекційно-розвивальною метою.

Об'єктом дослідження є корекційно-реабілітаційна робота з дітьми з розумовою відсталістю.

Предметом дослідження є застосування пісочної терапії в реабілітації дітей з розумовою відсталістю.

Аналіз досліджень і публікацій. Питання становлення, розвитку та застосування терапії образотворчим мистецтвом (пісочної терапії) розглядалися науковцями: В. Калягін, А. Грішина, Б. Айзенберг, Т. Вохмяніна, Л. Гаврильченко, Г. Добровольська, І. Євтушенко, Л. Комісарова, Л. Кузнєцова, І. Левченко, В. Литвиненко, О. Медведєва, Ю. Некрасова, Т. Овчиннікова, М. Чистякова та іншими.

Результати дослідження та їх обговорення. Останнім часом, пісочна терапія все більше застосовується в роботі спеціальних загальноосвітніх та реабілітаційних закладів для дітей з особливими потребами, де використовується як самостійно, так і комплексно в поєднанні з соціально-педагогічними та реабілітаційними впливами.

Пісочна терапія є одним із різновидів терапії образотворчим мистецтвом, що здійснює лікувальний вплив на дітей за допомогою піску. Основний її принцип полягає у використанні піску, води і спеціальних атрибутів (дерев'яного ящика чітко визначеного розміру, пісочниці та набору дрібних іграшок). Використання пісочної терапії саме у роботі з дітьми з розумовою відсталістю розглядається як невербальний вид терапії, з метою надання їм відчуття безпеки знаходження у творчому середовищі [1].

У ході гри з піском активізуються самозцілюючі резерви дитячої психіки, які виявляються за певних умов у процесі терапії. Пісок поглинає негативну психічну енергію дитини, стабілізує її емоційний стан і гармонізує її психоемоційне самопочуття. Процес пісочної терапії починається тоді, коли в результаті творчого імпульсу на поверхні пісочниці дитина створює певний образ. Кожного разу при контакті з піском відбувається своєрідне занурення у «безсвідоме». Створення пісочної композиції відображає особливості психічного життя дитини з розумовою відсталістю [4,6].

Традиційно, робота з пісочної терапії, як різновиду невербально-символічної гри, відбувається шляхом вибудовування дитиною або педагогом-реабілітологом пісочної композиції у пісочниці із застосуванням різноманітних іграшок, дрібних предметів, піску, води. Після закінчення сеансу, пісочна картина розбирається, іграшки повертаються на місце, поверхня пісочниці розрівнюється. Багаторазове

руйнування і відтворення світу пісочної композиції впливає на створення відчуття безпеки та довіри, і зниження тривожності, що є досить актуальним у ході психокорекційної роботи з дітьми з розумовою відсталістю [8].

Отже, в пісочній терапії застосовують дві групи матеріалів. До першої групи належать пісок і вода, які є природними речовинами. Їх можна використовувати або окремо один від одного, зберігаючи свої унікальні властивості, або разом, в результаті чого вони змінюють свої властивості і формують третій матеріал. До другої групи матеріалів відносяться різні предмети, що використовуються в пісочній терапії. Всі вони мають певний зміст, діляться на різні групи. Гра у пісочниці - це природний спосіб вираження своїх переживань, усвідомлення світу, побудови та розвитку стосунків. Але гра не втрачає свого значення і для дітей з розумовою відсталістю, тому, що тільки граючись, легше знайти підхід до творчої сутності, яка дає енергію для психічного та фізичного розвитку [7].

Програма із застосуванням пісочної терапії з дітьми з розумовою відсталістю апробована в роботі навчально-наукової лабораторії інноваційних, корекційно-розвивальних, арт-технологій та ерготерапії (ІКРАТЕ) кафедри здоров'я, фізичної терапії, реабілітації та ерготерапії ННІФК Сум ДПУ імені А.С. Макаренка. Для кожної дитини з розумовою відсталістю, яка відвідувала заняття з пісочної терапії нами було розроблено індивідуальні корекційно-педагогічні маршрути.

Психотерапевтичні ігри у пісочниці допомагали забезпеченню рівноваги між внутрішнім та зовнішнім світом переживань кожної дитини. Адже, пісочниця, як «контейнер» внутрішніх потреб із зовнішнім соціальним світом. Пісок і вода здійснювали заспокійливий вплив, давали емоційну розрядку, допомагали стимулювати мовленнєву активність, спонукали дітей з розумовою відсталістю до гри, гармонізували їх загальний психоемоційний стан [2].

Водночас, окрім терапевтичних завдань, у пісочниці ми вирішували деякі корекційні завдання, а саме удосконалення координації рухів, дрібної моторики, орієнтації в просторі; стимуляція вербальної і невербальної активності у процесі гри, формування навичок позитивної комунікації; розвиток сенсорно-перцептивної сфери дитини, зокрема, тактильно-кінестетичної чутливості.

Водночас, можливість виражати внутрішні переживання за допомогою пісочної терапії не обмежувався тільки використанням слів. Іноді один символ міг сказати більше, ніж багато слів, а пісочна картина виражала почуття, для яких важко підібрати слова [5].

Висновки. Таким чином, практично кожна дитина з розумовою відсталістю може брати участь в роботі з пісочної терапії, яка не вимагає від неї яких-небудь здібностей до пісочної діяльності чи художніх навичок. Кожна дитина може малювати на піску, грати, тому пісочна терапія не має обмежень у використанні. Пісочна терапія, яка включає в себе нетрадиційні напрямки творчої діяльності через створення пісочного малюнку, картин на піску із природних матеріалів, навчає дітей з розумовою відсталістю спілкуватися з навколишнім середовищем.

Література:

1. Артпедагогика та арттерапия в специальном образовании: учеб. для студ. сред. и высш. учеб. заведений / Е.А. Медведева, И.Ю. Левченко, Л.Н.Коммисарова, Т.А. Добровольская. М., 2001. 247 с.
2. Григорьева Г.Г. Развитие дошкольника в изобразительной деятельности. Учеб. пособие для студ. высш. пед. учеб. заведений. М., 1999. 169 с.
3. Забрамная С. Д. Психолого-педагогическая диагностика умственного

развития детей: Учеб. для студентов дефектом. фак. педвузов и ун-тов.- 2-е изд., перераб. М.: Просвещение: Владос, 1995. 112 с.

4. Кожухина С.К. Путешествие в мир искусства: Программа развития детей дошкольного и младшего школьного возраста на основе изобразительности. М.: ТЦ Сфера, 2002. 92 с.

5. Копытин А.И. Практикум по арт-терапии. СПб. : Питер, 2000. 448 с.

6. Литвиненко В.А. Основи арт-терапії: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів України, Сумський державний педагогічний університет ім. А.С. Макаренка. 2-ге вид., перероб. І доп. Суми: [ФОП Цьома С. П.], 2016. 132 с.

7. Литвиненко В.А. Застосування арттерапії в логопедичній роботі з дошкільниками та молодшими школярами: навчально-методичний посібник для студентів вищих навчальних закладів. Суми : 2011. 127 с.

8. Овчар О.Н. Формируем личность и речь дошкольников средствами арттерапии. М., 2005. 127 с.

9. Пинский Б. И. Психологические особенности деятельности умственно отсталых школьников. М.: Просвещение, 1980. 288 с.

Стаття надійшла до редакції 25.11.2018 р.